

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
«КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ Е-УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ» ТА «КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ Е-УРЯДУВАННЯ В АР КРИМ»

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ	КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОГО УРЯДУВАННЯ В АВТОНОМНІЙ РЕСПУБЛІЦІ КРИМ (шифр – «Місцеве е-урядування»)
Керівник проекту: С.В. Дзюба Відповідальний редактор: А.І. Семенченко Координатор проекту: О.І. Архипська <i>Концепція розвитку електронного урядування в Україні /</i> О.А. Баранов, М.С. Демкова, С.В. Дзюба, А.В. Єфанов, І.Б. Жилиєв, Е.Л. Клепеч, Ю.Місников, О.Арво, Т.В. Попова, І.А. Рубан, А.І. Семенченко, С.А. Чукут. За ред. А.І. Семенченко, 2009р. – 16 с.	Керівник проекту: Прималенний О. О. Голова Севастопольського відділення Всеукраїнського Комітету підтримки Програми ООН щодо навколишнього середовища лауреат Державної премії Республіки Крим (1993 р.), кандидат географічних наук Керівник робочої групи: Зубарєв В. В. Голова Кримської колегії адвокатів, заслужений юрист України Робоча група: С. Г. Івлєв, О. П. Котов, В. В. Ляхов, Л. В. Лук'янчикова, М. В. Тацій, В. І. Храпак, Д. В. Шестітко
В Концепції визначено мета, основні цілі, завдання, функції та базові принципи, етапізація, передумови впровадження та розвитку електронного урядування в Україні, його особливості в умовах криз та в цілому державна політика в цій сфері. Запропоновано категорійно-понятійний апарат, механізми управління розвитком електронного урядування, надання державних послуг. Київ – 2009 Концепція підготовлена за організаційної та фінансової підтримки Міжнародного фонду "Відродження"	В Концепції визначені мета, предмет діяльності, основні завдання, функції та базові принципи, етапи, передумови впровадження та розвитку електронного урядування на рівні системи місцевого самоврядування, його невід'ємні особливості в умовах криз та в цілому державна політика в цій сфері. Запропоновано визначення та поняття, механізми управління розвитком місцевого е-урядування, надання електронних послуг. Севастополь – 2010 Концепція підготовлена за фінансової підтримки Міжнародного фонду "Відродження"
ЗМІСТ 1. Загальні засади електронного урядування 1.1. Категорійно-понятійний апарат електронного урядування 1.2. Державна політика впровадження електронного урядування 2. Передумови електронного урядування в Україні 3. Мета, основні цілі та завдання електронне урядування в Україні 4. Законодавче забезпечення розвитку електронного урядування 5. Надання державних послуг з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій 6. Електронна демократія 7. Етапи розвитку електронного урядування 8. Управління розвитком електронного урядування 9. Електронне урядування в умовах криз 10. Очікувані результати електронного урядування	ЗМІСТ 1. Принципи розвитку електронного урядування в Автономній Республіці Крим як системи е - урядування на рівні місцевого самоврядування з регіональним центром. 1.1. Визначення й поняття місцевого е-урядування 1.2. Політика розвитку місцевого е-урядування 2. Передумови розвитку місцевого е-урядування 3. Мета, предмет діяльності та основні завдання розвитку місцевого е-урядування 4. Особливості нормативно-правового забезпечення розвитку місцевого е-урядування 5. Надання електронних послуг з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій 5.1. Місцева політика створення та передачі місцевих інформаційних е-ресурсів 5.2. Організація "зворотного зв'язку" з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій 5.3. Особливості захисту інформації при використанні е-технологій 6. Е-демократія на рівні місцевого е-урядування 7. Етапи розвитку місцевого е-урядування 8. Управління розвитком місцевого е-урядування 9. Місцеве е-урядування в умовах криз 10. Очікувані результати місцевого е-урядування 11. Післямова Додаток 1. Суб'єкти інформаційного простору місцевого е-урядування

1. Загальні засади електронного урядування

Електронне урядування передбачає перехід до вироблення та прийняття урядових рішень, які базуються виключно на безпаперових технологіях із одночасним забезпеченням ефективного залучення до цього процесу громадськості, реалізацію комплексного та індивідуалізованого підходу до надання державних послуг користувачам з одночасним усуненням їх від безпосереднього контакту з державними службовцями (деперсоніфікація). Воно має забезпечити радикальне підвищення якості урядових рішень із одночасним різким скороченням термінів їх розробки та прийняття і є одним з визначальних факторів адміністративної реформи, трансформаційних перетворень в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування та їх взаємодії з користувачами та власними співробітниками.

Впровадження електронного урядування є складним процесом, що потребує принципових змін у технології підготовки та прийняття урядових рішень та значних матеріальних, інтелектуальних та фінансових ресурсів та вимагає вирішення комплексу, правових, організаційних і технологічних проблем.

Запропонована Концепція розвитку електронного урядування (Концепція) визначає основні поняття, базові принципи, мету, пріоритети, цілі, завдання, етапи, підстави запровадження електронного урядування в Україні на період до 2015 року, його особливості в умовах криз та в цілому державна політика в цій сфері, а також очікувані наслідки від його впровадження. Концепція є основою для подальшої розробки Стратегії розвитку електронного урядування в Україні, програмних документів з питань впровадження електронного урядування та проекту Закону України “Про розвиток електронного урядування”.

Деперсоніфікація надання адміністративних послуг громадянам та бізнесу в електронному урядуванні спрямована на зменшення рівня корупції в органах державної влади і повинна бути врахована в національному антикорупційному законодавстві.

1. Принципи розвитку електронного урядування в Автономній Республіці Крим як системи е-урядування на рівні місцевого самоврядування з регіональним центром

Принципи розвитку електронного урядування (надалі – е-урядування) в Автономній Республіці Крим (надалі – АР Крим) виникають із загальних засад електронного урядування в Україні, відповідають їх вимогам та розширюють їх зміст особливостями організації е-урядування на рівні системи місцевого самоврядування з регіональним центром:

1. Процес розвитку місцевого електронного урядування в АР Крим є невід’ємною частиною загального розвитку електронного урядування в Україні.
2. Концепція розвитку електронного урядування в АР Крим є складовою частиною Концепції розвитку електронного урядування в Україні, яка розширює її зміст особливостями організації електронного урядування на рівні системи місцевого самоврядування у містах, селах та селищах через е-портал регіонального центру (надалі – населені пункти).
3. Політика розвитку місцевого електронного урядування в АР Крим передбачає організацію зворотного зв’язку на базовому рівні суб’єктів електронного урядування населених пунктів, територіальні громади яких мають право самостійно вирішувати місцеві питання в рамках Конституції та Закону України (надалі – місцеве е-урядування).
4. Організація розвитку місцевого е-урядування має бути типовою для усіх населених пунктів як адміністративно-територіальних одиниць АР Крим та опиратися на інформаційно-аналітичні ресурси соціального, економічного, природоохоронного і ландшафтно-екологічного характеру на підставі генеральних планів та правил забудови.
5. Політика розвитку місцевого е-урядування в АР Крим має спиратися на досягнення реальної та електронної демократії на державному рівні, бездоганно використовувати та розвивати без суперечливості нормативно-правову базу українського законодавства шляхом урахування особливостей та можливостей місцевого самоврядування як розпорядника конкретної матеріальної та фінансової основи в інтересах територіальних громад населених пунктів України як складових її народу, території й умов життя та діяльності.
6. Створення та облік основних груп місцевих інформаційних ресурсів повинно опиратися на однакову структуру їх організації, у тому числі з:
 - розробки Статуту населеного пункту, структура якого має передбачати повний опис можливостей та завдань територіальної громади й місцевих органів влади як єдиної системи функціонування і розвитку матеріальної й фінансової основи та виробничих відносин, що виникають у процесі життєдіяльності громади;
 - визначення системи критеріїв соціальних, економічних, природоохоронних та ландшафтно-екологічних вимог до підвищення якості життя як передумови усвідомленої якості розвитку;
 - створення програм та проектів інформатизації органів місцевого самоврядування як інструменту реалізації вимог Статуту населеного пункту, які повинні відповідати Національній програмі інформатизації, відповідній регіональній програмі і включати в себе територіальні частини галузевої та регіональної програм з урахуванням місцевих особливостей та можливостей;
 - ведення кадастру містобудівних об’єктів задля інвентаризації земельних, майнових та кадастрових справ територіально-господарських комплексів на кожного землекористувача (забудовника);
 - формування та впровадження містобудівних планів та правил забудови і використання територій населених пунктів як інструментів втілення заданих критеріїв розвитку із урахуванням інтересів держави, фізичних осіб та їх об’єднань на прикладі вже створених місцевих нормативних актів: «Порядок формування та виконання програми і проекту інформатизації Джанкойської міської Ради як органу місцевого самоврядування міста Джанкой», «Організація забудови та використання території міста Севастополя як екополіса сучасними методами та засобами управління розвитком».

1.1. Категорійно-понятійний апарат електронного урядування

Електронна демократія - форма організації суспільства за якої громадяни та бізнес залучаються до процесу державного управління та державотворення, а також до місцевого самоуправління за допомогою інформаційних і комунікаційних технологій.

Електронне урядування - це форма організації державного управління, за якого відбувається активна взаємодія органів державної влади та органів місцевого самоврядування, з суспільством, людиною, бізнесом за допомогою інформаційно-комунікативних технологій.

Електронний парламент – це законодавчий орган, який набуває більшої ефективності, прозорості, доступності та звітності завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям.

Електронні державні послуги - державні послуги, які надаються в електронному вигляді органами державної влади та органами місцевого самоврядування людині та громадянину, фізичним та юридичним особам.

Інформаційне середовище електронного урядування - сукупність інформаційних ресурсів та технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації.

Індекс готовності електронного уряду - сукупність показників (індикаторів), що характеризують стан інформаційного середовища електронного уряду та рівня забезпечення доступу до електронного урядування, головним чином технологічна інфраструктура й комп'ютерна компетентність, з метою визначення того, як країна використовує можливості ІКТ для розвитку людини та громадянина, суспільства, держави та бізнесу.

Інформаційне суспільство - орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток суспільства, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині у повній мірі реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя.

Портал е-урядування (Єдиний веб-портал органів виконавчої влади) - центральна частина електронної інформаційної системи е-урядування, призначена для інтеграції веб-сайтів (веб-сторінок) центральних та місцевих органів виконавчої влади, доступу до інформації та надання електронних державних послуг через мережу Інтернет.

1.1. Визначення й поняття у сфері розвитку місцевого е-урядування

Визначення й поняття місцевого е-урядування спираються та розширюють категорійно-понятійний апарат Концепції розвитку е-урядування в Україні, доповнює його перелік додатковими визначеннями й поняттями для сфери розвитку місцевого е-урядування, й не повторює такі з нього, що мають загальне значення для цих різних рівнів управління:

Автоматизоване робоче місце функціональне (АРМ) – апаратно-програмний комплекс збору, обробки, створення, зберігання та передачі інформації за функціональними обов'язками користувача.

Електронна місцева влада в АР Крим – представницька та місцеві органи влади в АР Крим, які представлені у інформаційному середовищі за допомогою електронних інформаційно-комунікаційних технологій.

Е-портал «Регіонального центру розвитку е-урядування в АР Крим» – е-портал, через який в режимі «зворотного зв'язку» планується взаємодія суб'єктів системи місцевого самоврядування, фізичних і юридичних осіб та різнорівневих органів влади згідно формалізованого переліку та протоколу обміну даними, який виключає несанкціонований доступ третіх осіб до інформації про громадян, приватну власність та приватне життя.

Індекс готовності місцевого е-урядування - сукупність показників (індикаторів), що характеризують стан інформаційного середовища місцевого е-урядування та рівня забезпечення доступу до інформаційних ресурсів представницьких та місцевих органів влади АР Крим «громадянина, суспільства, держави та представників бізнесу».

Інформаційне середовище місцевого е-урядування - сукупність інформаційних ресурсів, технічних і програмних засобів зберігання, обробки і передачі інформації місцевих органів влади відносно матеріальної та фінансової основи територіальної громади і якості розвитку адміністративної території.

Інформована територіальна громада - осередок народу України, що проживає у конкретному населеному пункті з фактичними умовами та ресурсами, обізнана щодо їх розподілу, використанню та можливостям впливу на планування розвитку через генеральний план та правила забудови й має відкриті відомості щодо особливостей та можливостей членів територіальної громади, як:

- фізичних осіб по рівню здатності щодо діяльності суб'єктами права,
- членів територіальної громади, що зареєстровані за місцем проживання та є співвласниками матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування,
- громадян, що є представниками народу України та носіями державної влади.

Концепція розвитку місцевого е-урядування – конструктивний принцип урахування та використання необоротності, направленості, закономірності змін матерії та свідомості як їх універсальні властивості шляхом створення прогнозованих передумов завчасного і безперервного витиснення та заміщення суті існуючих авторитарних форм соціального управління на організацію спільного планування та прийняття рішень органами місцевої влади та територіальною громадою у складі її громадян, їх корпоративних та громадських об'єднань щодо розвитку місцевих продуктивних сил та адміністративної території.

Міське е-урядування – сучасний спосіб виконавчо-розпорядної організації системи місцевого самоврядування в режимі реального часу за допомогою електронних інформаційно-комунікаційних технологій як складова державного е-урядування на відповідному рівні соціального управління в Україні.

	Місцевий інформаційний ресурс - сукупність інформаційно-аналітичних даних для наповнення баз даних та знань протоколів зв'язку суб'єктів інформаційного середовища місцевого е-урядування. Місцева політика інформаційно-аналітичної підтримки е-урядування - сукупність основних напрямів і способів інформатизації системи місцевого самоврядування за встановленими місцевими пріоритетами щодо створення інформаційних ресурсів та їх використання для розвитку інформаційного середовища й інформованості територіальної громади. Система місцевого самоврядування населеного пункту – сукупність територіальної громади та органів місцевого самоврядування населеного пункту, який є самостійною адміністративно-територіальною одиницею України. Статус соціального управління в АР Крим – місцеве самоврядування, представницьким органом якої є Верховна Рада, яка в межах власних повноважень приймає рішення та постанови, які є обов'язковими до виконання в АР Крим.
--	--

1.2. Державна політика щодо впровадження електронного урядування

Реалізація державної політики електронного урядування передбачає:

- цілеспрямовану узгоджену діяльність всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суспільства, громадянина та людини, бізнесу;
- формування та реалізацію державної політики впровадження електронного урядування як невід'ємної складової державної політики розвитку України та суттєвого прискорення позитивних соціально-економічних перетворень;
- зміну принципів державного управління, структури та функцій органів державної влади та органів місцевого самоврядування і їх взаємодію між собою, суспільством, громадянином та людиною, та бізнесом;
- підвищення ефективності інформатизації адміністративних процесів в органах державної влади та місцевого самоврядування;
- створення інформаційної інфраструктури електронного урядування;
- забезпечення навчання державних службовців, громадян, представників бізнесу ІКТ застосуванню технології електронного урядування;
- створення системи мотивації розвитку електронного урядування та використання його можливостей.

Державна політика електронного урядування сприяє формуванню таких прогресивних відносин влади, суспільства, громадянина та людини, бізнесу як партнерство та підвищення ефективності діяльності всіх суб'єктів електронного урядування. Крім того, електронне урядування наразі є одним з основних засобів для здійснення та досягнення вищої мети державної політики розбудови в Україні інформаційного суспільства.

1.2. Політика розвитку місцевого е-урядування

Політика розвитку місцевого е-урядування як складова частина державної політики розвитку е-урядування України є одним з основних засобів розбудови в населених пунктах, регіонах та державі інформаційного суспільства та е-демократії. Ця політика забезпечує інформованість територіальних громад щодо управління матеріальною та фінансовою основою їх адміністративно-територіальних одиниць і сприяє розвитку партнерства, підвищення ефективності діяльності всіх суб'єктів місцевого і державного е - урядування у вигляді фізичних та юридичних осіб, влади та суспільства України.

Реалізація політики місцевого е-урядування передбачає:

- формування політики розвитку місцевого е-урядування як невід'ємної складової державної політики е-урядування України та суттєвого прискорення позитивних соціально-економічних перетворень;
- затвердження політики розвитку місцевого е-урядування в Статутах населених пунктів із змістом, що відповідає моделі ринкової економіки із зміною, у тому числі, принципів:
 - ✓ громадського самоврядування щодо прав та відповідальності громадян за участь у плануванні розвитку населеного пункту, керування власністю у вигляді містобудівних об'єктів, формування доходної частини місцевого бюджету, створення робочих місць, дотримання вимог техногенної, санітарної і природоохоронної безпеки виробництва;
 - ✓ структури та функцій органів місцевого самоврядування щодо відкритості прав та відповідальності усіх посадових осіб, їх участі у плануванні розвитку населеного пункту, формуванні і витрат бюджету та інше;
 - ✓ порядку взаємодії громад та органів місцевого самоврядування між собою, суспільством, фізичними та юридичними особами;
 - ✓ вимог (до чиновників) та преференцій (громадянам) до знання е-технологій та підтримки учбового процесу методом дистанційної освіти на базі учбових тренажерів;
- цілеспрямовану узгоджену діяльність територіальних громад та органів місцевого самоврядування на впровадження у населених пунктах е-демократії шляхом удосконалення «зворотного зв'язку» місцевого е-урядування із комунікацією міжміських (сільських, селищних) зв'язків через е-портал «Регіонального центру розвитку е - урядування в АР Крим» у місті Судак, який згідно з Меморандумом Міжнародного Фонду «Відродження» від 28.12.2007 р. взаємодіє із Радою Міністрів АР Крим та Міністерством регіонального розвитку та будівництва України;
- підвищення ефективності інформатизації адміністративних процесів в органах місцевого самоврядування шляхом створення цільових функціональних АРМ для виконання найбільш складних рутинних обов'язків усіх посадових осіб та роботи із електронною приймальною на «зворотний зв'язок»;
- створення на підставі цільових функціональних АРМ посадових осіб інформаційно-аналітичної та інформаційно-комунікаційної інфраструктури місцевого е-урядування як бази інформаційних ресурсів для реалізації е-демократії, які повинні створюватися у реальному часі звітності та відповідей на запит фізичних та/або юридичних осіб;
- забезпечення навчання службовців, громадян, представників бізнесу застосуванню технології місцевого е-урядування;
- створення системи мотивації розвитку місцевого е-урядування та використання його можливостей.

2. Підстави запровадження електронного урядування в Україні

Незважаючи на прийнятий Закон України “Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007- 2015 роки” складність реалізації державної політики обумовлена відсутністю в Україні Концепції, Стратегії та Програми як розвитку інформаційного суспільства в цілому, так і електронного урядування зокрема.

Всупереч позитивній динаміці розвитку електронних інформаційних ресурсів в Україні не вирішеними хронічними проблемами залишаються недосконалі технологія підготовки та прийняття урядових рішень, яка суттєво знижує їх ефективність, відомчий підхід до їх створення, значне дублювання інформації, відсутність єдиних стандартів та несумісність ресурсів, складність доступу тощо. Це значно погіршує умови надання інтегрованих державних послуг в дистанційному режимі за допомогою ІКТ.

Не сформовано єдину інфраструктуру міжвідомчого обміну даними в електронній формі, тому відомості в державних інформаційно-аналітичних системах недоступні іншим органам державної влади та органам місцевого самоврядування для їх використання. Використання нестандартизованих форматів даних, протоколів обміну і відсутність єдиних класифікаторів, довідників, а також доступу до них обмежують можливість застосування автоматизованих засобів пошуку та аналітичної обробки інформації. Проблеми, що перешкоджають впровадженню елементів е-урядування у діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, носять комплексний міжвідомчий характер і не можуть бути вирішені на рівні окремих органів влади.

Розвиток е-урядування потребує побудови гнучких систем, вимагає проведення скоординованих організаційно-технологічних заходів і погодження дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування в рамках єдиної державної політики.

2. Передумови розвитку місцевого е-урядування

Для розуміння передумов розвитку місцевого е-урядування та окремих особливостей їх стримування або прискорення, слід визначити основні методологічні засади забезпечення цієї діяльності в межах державної політики з питань інформатизації та е-урядування на місцевому рівні:

1. Питання правового забезпечення становлення інформаційного суспільства як передумови появи його основних важелів – е-демократії та е-урядування - регулює Закон України "Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007- 2015 роки" від 09 січня 2007 року. Де, зокрема, розвиток інформаційного суспільства в Україні визначається одним з пріоритетних напрямків державної політики та формується основне завдання на розвиток інформаційного суспільства в Україні.

Особливістю недостатньої якості нормативно-правового забезпечення розвитку місцевого е-урядування є відсутність достатньої законотворчої уяви про склад суспільства у цілому і населення територіальних громад, зокрема, як наслідок, де-факто виключення місцевої нормотворчості із поняття «державне управління».

2. В Законі України «Про Національну Програму інформатизації» визначаються загальні основи формування, виконання та корегування Національної Програми інформатизації, яка пропонує, у свою чергу, стратегію рішення проблем забезпечення інформаційної підтримки соціально-економічної, науково-технічної, захисної (оборонної), національно-культурної та іншої діяльності в сферах загальнодержавного значення. Вона також включає: Концепцію Національної програми інформатизації; сукупність державних програм з інформатизації; галузеві програми і проекти інформатизації; регіональні програми і проекти інформатизації; програми і проекти інформатизації органів місцевого самоврядування (надалі – місцева програма інформатизації).

Особливістю недостатньої якості нормативно-правового забезпечення розвитку місцевого е-урядування є відсутність достатності «укладеного права» на створення її базового елементу у вигляді місцевої програми інформатизації та конкретизації поняття «територіальна частина регіональної та галузевих програм» у її складі.

3. За Законом України «Про Національну програму інформатизації», програма направлена на вирішення комплексу взаємозв'язаних окремих завдань (проектів) інформатизації, націлених на реалізацію пріоритетних напрямів створення сучасної інформаційної інфраструктури України за рахунок концентрації і раціонального використання фінансових, матеріально-технічних і інших ресурсів, виробничого і науково-технічного потенціалу держави, а також координації діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій усіх форм власності і громадян у сфері інформатизації, а також формування системи національних інформаційних ресурсів.

Особливістю недостатньої якості нормативно-правового забезпечення розвитку місцевого е-урядування є формування нормативно-правового поля у міру прийняття загальнодержавних актів і за їх ініціативою.

З наведених проблем реалізаційної основи, що необхідна для розвитку місцевого е - урядування в АР Крим, слід зазначити, що міжнародна практика розробок і впровадження електронного уряду яскраво вираженого напрямку стосовно умов місцевого самоврядування в зарубіжних країнах також до цих пір не спостерігається. Але логіка розвитку саме цієї ідеї в зарубіжних країнах з часів її зародження у першій половині XX століття, не може бути прикладом для України:

- за відсутністю досі відповідного сучасній моделі ринкової економіки приватного права на власність взагалі та на інформацію, як власну річ, зокрема;
- за наявністю «де-юре» однакового подання «прилюдного права»:

- на інформацію, що створена за державні кошти та є власністю держави, але «де-факто» не має через це «прилюдності»;
- на інформацію, що створена за кошти місцевого самоврядування та є власністю виборного органу територіальної громади, тобто «де-факто» є «прилюдною».

Таким чином, можливі такі окремі висновки щодо передумов розвитку е-урядування:

1. Розвиток системи е-урядування в Україні має ті ж особливості, що і в інших країнах, рівень розвитку в яких залежить, в тому числі, від фінансової складової.

2. Світова практика не виділяє досить різкої особливості формування і діяльності е-урядування в умовах місцевого самоврядування, оскільки електронним технологіям це просто байдуже, але проблеми е-демократії в Україні стосуються більш проблеми перехідного періоду суспільної свідомості до усвідомлення кожним громадянином:

- ідеології соціальної, правової, демократичної держави на підставі володіння народом України умовами та ресурсами життя і діяльності у вигляді розподілу цієї матеріальної та фінансової основи між територіальними громадами;
- відповідальності кожного чиновника за якість та прозорість цього розподілу;
- відповідальності кожного громадянина за наслідки володіння якимось майном;
- відповідальності органів влади та суспільства за захист приватного права фізичних та юридичних осіб шляхом протидії збору інформації про них та втручання в їх приватне життя без їх згоди за наслідками розвитку е-технологій.

3. Впровадження і розвиток «е-урядування» в умовах АР Крим і взагалі в умовах місцевого самоврядування викликає необхідність враховувати визначену «чисто кримську специфіку» і місцеві особливості: множинність різних рас, національностей, конфесій та деяку нестабільність суспільно-економічного розвитку у зв'язку з цим.

4. Основними перешкодами до впровадження електронних технологій є низьке фінансування і недостатня правова і технічна культура населення, несприйнятливість комп'ютеризації і незацікавленість в технологічному прогресі.

5. Відсутність у мешканців - членів територіальних громад, - відчуття і відповідальності колективного власника, що наводить до недорозвинення та перекосам в міській інфраструктурі, економічній стагнації і дискримінації прав мешканців з боку самих органів самоврядування, для яких реалізація різного роду програм з вдосконалення системи управління і розвитку місцевого бізнесу, комунальної власності, культури, освіти та інших сторін діяльності територіальної громади, представляє собою вельми складне організаційне завдання.

6. Для створення реальної інформаційної рівності потрібно удосконалення структури та якості достатньо великої кількості WEB-сайтів органів влади, населених пунктів, закладів, підприємств і господарств, багато з яких структурно далекі від досконалості, логічно не підпорядковані будь-якій системі, що погіршується відсутністю стандартів, регламенту роботи та ін.

7. Необхідно внести зміни до Закону України «Про звернення громадян» в частині регламентації процедури дистанційного звернення громадян (порядок подачі такого звернення, терміни розгляду і т. ін.).

3. Мета, основні цілі та завдання впровадження електронного урядування в Україні

Метою впровадження е-урядування в Україні є розвиток електронної демократії задля досягнення європейських стандартів якості електронних державних послуг, відкритості та прозорості влади для людини та громадянина, громадських організацій, бізнесу. При цьому мова йде не про інформатизацію наявної системи державного управління, а про використання можливостей ІКТ для задоволення потреб людини та громадянина, що передбачає:

- підвищення якості та доступності державних послуг для людини та громадянина, спрощення процедур та скорочення адміністративних витрат;
- підвищення якості адміністративних та управлінських процесів, забезпечення контролю за результативністю діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування з одночасним забезпеченням належного рівня інформаційної безпеки;
- забезпечення відкритості інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, розширення доступу до неї та надання можливості безпосередньої участі людини і громадянина та інститутів громадянського суспільства у процесах підготовки та експертизи проектів рішень, що приймаються на всіх рівнях державного управління.

Стратегічні завдання щодо розвитку електронного урядування необхідно визначити відповідно до тих переваг, які надають ці технології у розвитку суспільства та держави:

- забезпечення прав людини і громадянина на віддалений доступ до всіх видів відкритої державної інформації, що має індивідуальну та суспільну значимість;
- залучення людини і громадянина до участі у державних справах;
- подальше вдосконалення технологій державного управління;
- подолання інформаційної нерівності;
- організація надання послуг юридичним та фізичним особам в інтегрованому вигляді дистанційно - через Інтернет та інші засоби;
- перебудова відносин органів державної влади та органів місцевого самоврядування з людиною та громадянином;
- сприяння розвитку економіки;
- системоутворююче законодавче забезпечення.

Організаційні та технологічні основи електронного урядування повинні забезпечувати:

- розвиток і широке впровадження засобів забезпечення віддаленого доступу до інформації про діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- надання електронних державних послуг з використанням центрів (пунктів) надання послуг на основі єдиної інфраструктури міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії та взаємодії державних органів, органів місцевого самоврядування з фізичними та юридичними особами;
- створення системи міжвідомчого електронного документообігу та у відносинах «громадянин-влада» й «бізнес-влада»;
- впровадження відомчих інформаційних систем планування і звітності та створення єдиної системи контролю результатів діяльності органів виконавчої влади;
- формування нормативно-правової бази, що регламентує порядок і процедури збору, зберігання та надання відомостей, що містяться в державних інформаційних системах, а також контролю за використанням державних інформаційних систем.

3. Мета, предмет діяльності та основні завдання розвитку місцевого е-урядування

Метою розвитку місцевого е-урядування в АР Крим є розвиток е-демократії між фізичними особами та їх корпоративними і громадськими об'єднаннями у складі його територіальних громад (як осередків інформаційного суспільства) з органами місцевого самоврядування та іншими органами влади.

Предмет діяльності розвитку місцевого е-урядування в АР Крим полягає у досягненні європейських стандартів якості електронних послуг, відкритості та прозорості влади для фізичних та юридичних осіб, їх корпоративних та громадських об'єднань.

Основними завданнями розвитку місцевого е-урядування для задоволення потреб його суб'єктів є:

- забезпечення передумов щодо створення суб'єктами місцевого е-урядування електронних інформаційних ресурсів та протоколів зв'язку (обміну даними) на підставі узгоджених програм та проектів інформатизації органів місцевого самоврядування:
 - підвищення якості та доступності інформаційно-комунікаційних технологій;
 - усунення перешкод з підвищення якості е-послуг для фізичних та юридичних осіб, спрощення процедур та зниження витрат на їх отримання;
- забезпечення належного рівня інформаційної безпеки для різних рівнів статусу людини: як фізичної особи – власника особистого майна, як члена територіальної громади – співвласника матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування його адміністративно-територіальної одиниці, як громадянина й представника народу України – співвласника природних умов і ресурсів держави згідно Конституції України;
- забезпечення відкритості інформації про діяльність органів місцевого самоврядування, розширення доступу до неї та надання можливості безпосередньої участі фізичних осіб та їх корпоративних і громадських об'єднань у процесах підготовки та експертизи проектів рішень, що приймаються на рівні органів місцевого самоврядування;
- забезпечення прав фізичних та юридичних осіб на віддалений доступ до всіх видів «відкритої державної та комунальної» інформації, що має індивідуальну та суспільну значимість;
- системо утворююче законодавче забезпечення місцевої нормотворчості.

Організаційні та технологічні основи місцевого е-урядування повинні забезпечувати вимоги Концепції розвитку державного е-урядування в Україні з урахуванням місцевих можливостей та особливостей.

4. Законодавче забезпечення розвитку електронного урядування

Ефективне впровадження технологій електронного урядування можливо забезпечити тільки в рамках реформування на сучасних засадах всієї системи органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Аналіз стану законодавства, що регулює суспільні відносини, застосування технологій електронного урядування, свідчить про його фрагментарність і неповноту, наявність дублювання і суперечності нормативно-правових актів у цій сфері.

Електронне урядування не є механічним поєднанням інформаційно-комунікаційних технологій з публічним адмініструванням. Це - нова філософія державного управління, тому для реального втілення цієї ідеї в життя необхідне розроблення відповідної законодавчої бази. Необхідно здійснити відповідну адаптацію нормативної бази, що регламентує діловодство в органах державної влади та органах місцевого самоврядування, до особливостей, обумовлених наданням електронних державних послуг. Потребує свого вирішення питання визначення правового статусу електронних інформаційних ресурсів, які розміщуються в комп'ютерних мережах органами державної влади та органами місцевого самоврядування як для міжвідомчого, так і для загальнодоступного використання.

Основні проблеми лежать у площині правової регламентації надання електронних державних послуг фізичним та юридичним особам. Необхідно чітко законодавчо визначити загальні умови надання таких послуг, а також прописати особливості надання комплексних електронних державних послуг, які потребують об'єднання зусиль декількох органів влади, упорядкувати, регламентувати і стандартизувати цей процес. Особливу увагу необхідно приділити забезпеченню законодавчих гарантій надання таких послуг.

Вкрай важливою законодавчо неврегульованою залишається проблема передавання та довгострокового зберігання електронних документів в державному архіві, музеях, бібліотеках, підтримки їх в актуалізованому стані та забезпечення зручного доступу до них.

4. Нормативно-правове забезпечення розвитку місцевого е-урядування в АР Крим

Законодавче забезпечення е-урядування на даний час є фрагментарним і неповним, що стримує розвиток місцевого е-урядування. Наприклад, нормотворчість на підставі Актів Верховної Ради та Ради Міністрів АР Крим, що регулюють сферу інформатизації суспільства в АР Крим у складі його територіальних громад та створюють основу для розвитку місцевого е-урядування, вибірково обмежується наступними:

1. Постанову Верховної Ради АР Крим «Про республіканську програму інформатизації загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних і вищих учбових закладів Автономної республіки Крим до 2010 року», розроблено з метою реалізації Державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології освіти та науки» на 2006-2010 роки.

2. Постанову Ради Міністрів АР Крим «Про затвердження Плану заходів щодо створення республіканської системи електронного інформаційно-бібліотечного ресурсу».

3. Постанова Ради Міністрів АР Крим «Про республіканський електронний реєстр інвестиційних (інноваційних) пропозицій (проектів) і інвестиційних майданчиків», затверджена відповідно до Постанови Ради Міністрів АР Крим 24.10.2006 р. «Про підсумки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим за 9 місяців 2006 року і заходах по виконанню постанови Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2006 року з метою залучення інвестицій в економіку Криму», що встановили порядок формування і супроводу республіканського електронного реєстру інвестиційних і інноваційних проектів і пропозицій, що затвердили типові форми відповідних паспортів.

4. Розпорядження Ради Міністрів АР Крим «Про порядок використання електронної пошти для термінового обміну службовими документами з центральними органами виконавчої влади», яке встановило та підтвердило порядок обміну службових документів із центральними органами влади та управліннями.

5. Постанова Ради Міністрів АР Крим «Про електронний обіг коштовних паперів та Кримський республіканський депозитарій» за 1996 г., N 6, з метою забезпечення контролю за обігом коштовних паперів та недопущенню можливості правопорушень при здійсненні операцій з коштовними паперами.

6. Ряд інших нормативних актів, що мають галузевий характер.

При цьому якість місцевої нормотворчості в рамках законів та інших нормативних актів України в АР Крим має значну перспективу, якщо системну і досить ефективну організацію цієї роботи здійснити на основі використання нормотворчих можливостей органів місцевої влади, наданих законодавством про місцеве самоврядування, максимально поєднуючи положення, наприклад, Статуту населеного пункту (Муніципального кодексу) та типової місцевої програми інформатизації (зміст Статуту населеного пункту та відомість виконання робіт місцевої програми інформатизації), для чого:

а) Навіть не стосуючись питань недостатності фінансування через мізерність місцевих бюджетів, проблем із земельною інвентаризацією і кадастром, браку кваліфікованих кадрів, політичних протиріч між представницькими і виконавчими органами влади, втручанні центральних органів влади в місцеві справи і багато чого іншого, особливо слід зауважити на потребу активізації нормативної творчості органів місцевої влади:

	- не вимагає доказів істина, що юридично коректна робота з формування і прийняття нормативних актів цього рівня є основою їх успішної реалізації, важливою ознакою дотримання принципу верховенства права, показником правової культури муніципалітету. Загальні регламентуючі початки цієї діяльності містяться, зокрема, в Європейській хартії місцевого самоврядування, прийнятою Радою Європи 15.10.1985 р. ст.ст.143 і 144 Конституції України, Закону України «Про місцеве самоврядування», ст.169 Цивільного кодексу і ряду інших законів і підзаконних актів; - хоча ці нормативно-правові акти й не дають буквального переліку, вони досить детально визначають нормативні можливості місцевих органів влади. б) При визначенні передумов організації місцевого е-урядування не слід забувати загально-теоретичні принципи дії правової норми «у просторі, в часі, по колу об'єктів і тому подібне», що сповна може бути застосовано при вирішенні багатьох неординарних питань, що виникають в муніципальній практиці, бо в той же час: - інтереси муніципальної влади легко входять в конфлікт з позицією центральних органів; - це постійно «підпитує» проблему конкретизації і розширення повноважень перших. в) Використання різновиду правових норм сприятиме просуванню в життя багатьох рішень, хоча прямо і не передбачених, наприклад, ст.144 Конституції України, але і не заборонених нею; цілком природно, що дані документи передбачають і пропонують доповнення, зміну і прийняття нових нормативних актів, у тому числі і місцевих. Щось зараз знаходиться в компетенції місцевих Рад, якщо виходити з повноважень місцевого самоврядування, і це вже можна використовувати в роботі, а щось за його межами, і в цьому випадку бажано ініціювати законодавчу творчість держави з боку територіальної громади. г) Найважливішою проблемою при цій діяльності є необхідність прийняття плану активних дій, направлених на контроль і трансформацію суспільної свідомості щодо місцевого самоврядування як частини державного устрою й індивідуальних психологічних установок. Це може бути як на певній зацікавленості самим технічним прогресом, так і на матеріальних стимул-реакціях (укладення різних договорів з наданням пільг, виділення субсидій з місцевого бюджету та ін.). В умовах цілеспрямованої технічної й ідеологічної пропаганди, що орієнтована, перш за все, на нові покоління, це може привести до успіху, аналогічного тому, який був досягнутий впровадженням стільникового телефонного зв'язку.
--	---

5. Надання державних послуг з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій

Одним із завдань електронного урядування є вдосконалення процедури надання та отримання електронних державних послуг шляхом використання ІКТ. Використання ІКТ потребує удосконалення процедури надання електронних державних послуг, що сприятиме підвищенню їх якості.

Організація взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з організаціями та громадянами в процесі надання електронних державних послуг повинна базуватись на широких можливостях мережі Інтернет. Переведення взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з організаціями та громадянами в електронний вигляд дозволить скоротити час надання державної послуги та знизити витрати, пов'язані з особистим зверненням людини та громадянина до цих органів.

Найбільший ефект від надання послуг в електронному вигляді може бути отриманий у випадку, коли надання цих послуг вимагатиме звернення до різних органів державної влади та органів місцевого самоврядування або їхньої взаємодії між собою, за рахунок інтеграції відомчих інформаційних систем, що підтримують відповідні процеси, та автоматизації процедур інформаційного обміну між ними. Це дозволить втілити в життя принцип «єдиного вікна», за яким звернення до інших органів влади буде здійснювати той, до якого звернулись за послугою.

Надання електронних державних послуг базується на створенні спеціальних центрів (пунктів) надання послуг, центрів інформаційного обслуговування населення (call-центри), порталів надання електронних державних послуг, які працюють за принципом «єдиного вікна».

Центри надання зазначених послуг створюватимуться для забезпечення надання цілого комплексу взаємозалежних державних послуг (прийм пропозицій, заяв, скарг, видача довідок тощо) органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Такі центри надання послуг необхідно розташовувати у першу чергу у приміщеннях обласних, міських й районних адміністрацій. Для забезпечення доступності електронних державних послуг в місцях, де відсутні центри надання послуг, пропонується використати відділення Українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта».

Ефективним механізмом надання електронних державних послуг найбільш соціально незахищеним верстам населення є використання систем на базі смарт-технологій. Можливість реалізації на основі смарт-технологій різноманітних платіжних і неплатіжних додатків дозволяє побудувати ефективні схеми персоналізованого розподілу та обліку використання адресної соціальної допомоги.

Зростання кількості людей та громадян, які користуються електронним цифровим підписом, дозволить застосувати нові механізми їх взаємодії з органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Кожна людина та громадянин отримуватиме можливість надавати та отримувати електронні документи, що мають юридичну силу, у тому числі і при зверненні до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Разом з цим необхідно визнати, що готовність органів влади до спілкування з громадянами в електронному вигляді є дуже низькою.

Для забезпечення науково-методичної, технологічної, консультативної, навчально-методичної та просвітницької підтримки органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу і громадських організацій з питань впровадження та застосування технологій е-урядування передбачається створити Українській Центр підтримки електронного урядування.

5. Спосіб надання органами місцевої влади електронних послуг з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій

Однією з основ діяльності «е-урядування» є надання послуг органами місцевої влади на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Це означає, що мешканець населеного пункту або найждий громадянин, заповнивши певну стандартну, затверджену форми анкети (реєстраційну картку і тому подібне) безпосередньо на сайті певного органу влади, або заповнивши анкету в електронній формі і приславши її електронною поштою у відповідний орган влади, може отримати ту або іншу адміністративну послугу, наприклад, реєструватися (принцип єдиного вікна) як суб'єкт підприємницької діяльності, продовжити договір оренди і тому подібне. Це завдання включає ухвалення Закону України «Про адміністративні послуги», в якому був би передбачений спосіб надання адміністративних (від органів влади) послуг, які повинні надаватися громадянам, у тому числі через Інтернет, за допомогою «call-центрів» та ін., визначення переліку адміністративних послуг, встановлення відповідальності посадових осіб за ненадання або невчасне надання тієї або іншої адміністративної послуги через Інтернет; створення або придбання програмного забезпечення для здійснення контролю за наданням адміністративних послуг з боку вищестоящих органів місцевої влади.

5.1. Місцева політика зі створення та передачі місцевих інформаційних е-ресурсів

Кабінет Міністрів України 4 січня 2002 року прийняв Постанову «Про порядок публікації в мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади», яким затвердив Порядок публікації в мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади, а також поставив в обов'язок органам виконавчої влади робити наданням гласності через Інтернет інформацію (зміст і обсяг) про свою діяльність. Оскільки забезпеченість інформаційними ресурсами виконавчих органів влади на рівні підлеглих (прямий або подвійний) Кабінету Міністрів України здійснюється на рівні завдань галузевих та регіональних програм інформатизації, то слід було би очікувати ще й зміст територіальних частин цих програм загальнодержавного рівня у конкретній програмі інформатизації органу місцевого самоврядування конкретного населеного пункту. Бо більша частина запитань електронних послуг здійснюється на рівні життєдіяльності територіальних громад, земельних та майнових відносин, житлово-комунального господарства, ліцензування бізнесу та ін. При цьому територіальні заклади галузей та регіональних адміністрацій можуть мати з цього власну користь: зворотний зв'язок із базами місцевих інформаційно-довідкових та інформаційно-аналітичних ресурсів у реальному часі, а не із статистичного довідника за тривалий звітний період. Тому місцева політика створення та передачі місцевих інформаційних ресурсів набуває у напрямку розвитку е-урядування вкрай важливе значення. Додатково до публікації в мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади населенню також потрібна інформація про стан справ розвитку території та його місце у цьому процесі: коли йдеться про якість та сплату державних або комунальних послуг, вони зазвичай сплачуються за місцем проживання за щось конкретне.

Таким чином, процедура надання та отримання електронних послуг шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій, в першу чергу, буде стикатиметься із фактом необхідної та достатньої кількості цих послуг, а в друге – з їх якістю. При цьому кількість послуг за певний час може досягатися вдосконаленням як існуючого процесу їх надання «у рутинному вигляді», так і створенням нових форм представлення у раніше недосяжному вигляді їх змісту та вмісту.

Наприклад, це розповсюджується на тематику, яку можливо досягти тільки за допомогою місцевої програми інформатизації:

1. «Прозора участь» громадян та їх об'єднань у громадських обговореннях під час розробки генеральних планів населених пунктів та правил забудови і використання їх територій, оскільки у цій сфері знаходяться матеріальна та фінансова основа забезпечення життя і діяльності та її якості:

	а) планування міста (картографічний та текстовий вигляд): • складання програм соціально-економічного розвитку відповідних територій й охорони навколишнього середовища; • здійснення функціонального розподілу земель і визначення цільового призначення земельних ділянок; • вибір, вилучення, передача у власність, надання у користування, покупка, продаж земель; • рішення питань зміни використання й забудови земельних ділянок фізичними і юридичними особами; • встановлення умов використання і забудови земельних ділянок; • розміщення усіх видів будівництва й попереднє узгодження місця їхнього розташування, видачі дозволу на будівництво (збудову) і інші види використання земельних ділянок; • економічна оцінка територій і грошова оцінка земель, визначення ставок земельного податку, стартової ціни земельних ділянок у випадку їхнього продажу на конкурсній основі; • встановлення та зміна меж населених пунктів й інших територій, червоних ліній земельних ділянок, вулиць; • визначення територій пріоритетного розвитку й фінансового забезпечення цього розвитку (встановлення податкових пільг, дотацій і субвенцій з державних, обласних, районного бюджетів); • координація розробки програм розвитку галузей економіки; • складання реєстрів територій з особливими умовами розвитку місцевого значення; • проектування соціальної, інженерної й транспортної інфраструктури; • визначення території спільних інтересів відповідних територіальних громад (приміських територій, використання яких пов'язане з розвитком населеного пункту, що проектується), у тому числі резервуванні територій для подальшого розвитку населених пунктів; б) запити щодо розмежування території на окремі земельні ділянки (картографічний та текстовий вигляд): • прибудинкові території існуючих і запроектованих жилих будинків; • земельні ділянки, на яких розміщують громадські споруди та інші об'єкти містобудування; • об'єкти благоустрою та озеленення; • надлишки земельних ділянок, які можуть бути використані для подальшого спорудження жилих і громадських будинків і споруд та іншого використання (при розподілі території існуючої забудови); • території загального користування; • території обмеженого користування земельною ділянкою (сервітутів), встановлених згідно з договором, рішенням суду або в іншому визначеному законом порядку в) запити щодо потрібності у покращенні якості громадського управління: • інформування населення адміністративно-територіальних одиниць про рішення щодо розроблення містобудівної документації, наміри забудови відповідних територій, земельних ділянок і прогнозовані правові, економічні та екологічні наслідки цього; • громадське обговорення документації з планування і забудови територій, земельних ділянок, проектів місцевих правил забудови, змін до них;
--	---

	• розгляд пропозицій та зауважень, які отримані за результатами громадського обговорення, прийняття та оприлюднення рішень щодо їх урахування або мотивованого відхилення; • узгодження інтересів територіальних громад у разі виникнення розбіжностей при вирішенні питань планування суміжних територій; • інформування через засоби масової інформації про затвердження документації з планування територій, місцевих правил забудови, змін до них, рішень про надання земельних ділянок під забудову; • оприлюднення місцевих правил забудови, змін до них та постійну доступність цих правил до широкої громадськості. 2. Уся аналітична інформація щодо житлових, комунальних, виробничих відносин та ін, що передбачає створення окремих систем розрахунків: • за послуги, що влада зобов'язана надавати за переліком безкоштовних послуг; • інші послуги, які надаються за платним тарифом, що визначає власник інформації, з урахуванням експлуатаційних витрат. Подальше розширення змісту даної Концепції до програмного вигляду завдань (зміст та терміни) на розвиток е-урядування повинне ґрунтуватися на сконцентрованому вираженні ідеології розвитку е-урядування як нового етапу розвитку суспільних відносин взагалі. Тобто це повинна бути повноважна місцева політика щодо створення місцевих інформаційних ресурсів, інакше місцеве самоврядування замість сучасного е-урядування на підставі бажаної е-демократії отримає апарат тривіального обміну думками та плітками на підставі елементарного форуму «останніх новин». Надання електронних послуг базується на створенні спеціальних центрів (пунктів) надання послуг при інформаційно-аналітичних центрах розвитку населених пунктів (ІАЦР), центрів інформаційного обслуговування населення (call-центри), порталів надання електронних державних послуг, які працюють за принципом «єдиного вікна», але за виключенням збору даних про фізичних та юридичних осіб без їх на то згоди. Тому обіг та захист даних контролюється за допомогою електронній приймальні при кожному ІАЦР, де замовлені (або визначені для оприлюднення) дані поширюються на сайті населеного пункту або персонально згідно отриманих пропозицій, заяв, скарг, потребності у видачі довідок тощо. Фізичні та юридичні особи, які виконують різноманітні платіжні і неплатіжні операції, що не зв'язані із проблемами е-демократії та взаємодії з органами влади, вирішують ці проблеми іншими від інформаційно-комунікаційної системи місцевого е-урядування на підставі послуг Українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта» та інших техніко-технологічних засобах. Відповідальність за захист інформації при цьому несе власник цих закладів, де безпеку зв'язку може посилити користуванням електронним цифровим підписом. Це стосується також умов взаємодії населення з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, оскільки кожна фізична та юридична особа має право надавати та отримувати електронні документи, що мають юридичну силу. Для забезпечення більш широкого доступу територіальних громад до усього інформаційного суспільства України та світу передбачається поєднання ІАЦР як носіїв інформаційних ресурсів та апаратно-програмної бази місцевого е-урядування в АР Крим через єдиний регіональний центр та далі з Українським Центром підтримки електронного урядування. Це надасть можливість доступу до інформаційних ресурсів інших регіонів України та науково-методичної, технологічної, консультативної, навчально-методичної та просвітницької підтримки органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, бізнесу і громадських організацій з питань впровадження і застосування технологій е-урядування та інформатизації суспільства взагалі на підставі зворотного зв'язку.
--	--

5.2. Організація «зворотного зв'язку» місцевих органів влади на базі е-приймальні

Ефективна система місцевого самоврядування має передбачати модель, орієнтовану на потреби і інтереси населення у складі їх територіальних громад, так звану «клієнтоорієнтовану модель». Проте проблема полягає в тому, що в даний час населення не включене в процес управління з достатньою ефективністю для впливу на якість рішень, що приймає влада. Тому необхідно здійснити певну децентралізацію управління за допомогою зміни традиційній ієрархічній моделі на «клієнтоорієнтовану модель» місцевого самоврядування. З цієї метою найважливішим елементом системи місцевого самоврядування виступає система зворотного зв'язку, що додає управлінню на місцях системні ознаки: стійкість, автономність (самодостатність), цільову орієнтованість, високу інтеграційну здатність. У сучасний термін науково-технічного розвитку е-технологій та суспільної обізнаності ця проблема перестала бути недосяжною її рутинністю, та може бути вирішена за згодою та на користь усіх сторін процесу: налагодження зворотного зв'язку може сприяти значному підвищенню ефективності обміну управлінською інформацією.

Не посилаючись на ідеологічні настанови державної політики е-урядування взагалі як керівництва з практичних дій, концепція розвитку місцевого е-урядування розглядає вже більш глибоку базу її організації на рівні типової структури та особливостей системи зворотного зв'язку(СЗЗ), яка використовує наступні частини:

Електронна приймальня (ЕП) - призначена для ідентифікації інформації (з визначенням постачальника та одержувача), маршрутизації самої інформації або перенаправлення відвідувача ЕП.

Інформаційно-аналітичний центр розвитку (ІАЦР) - є вузол аналітичної обробки інформації для підтримки роботи СЗЗ.

Термінал системи зворотного зв'язку (ТСЗЗ) - апаратно-програмний комплекс, призначений для безпосереднього доступу користувача до СЗЗ.

Система передачі даних (СПД) - програмно-апаратна система забезпечення зв'язку між частинами СЗЗ.

При цьому стосовно СЗЗ необхідно зазначити, що:

1. Користувачі СЗЗ - зареєстровані клієнти системи зворотного зв'язку, якими можуть бути: організації населеного пункту (підрозділи органів місцевого самоврядування, представники бізнесу, підприємства ЖКГ і т. ін.), населення (мешканці, гості і т. ін.). При цьому усі користувачі СЗЗ є з одного боку - постачальником інформації, що відноситься до його діяльності, з іншого боку - одержувачем інформації.

2. Контролюючі органи – державні організації, які своїми територіальними підвідомчими структурами контролюють виконання вимог чинного законодавства у межах функціонування СЗЗ, вимог щодо захисту інформації, термін виконання послуг та їх якість, і т. ін.

3. СПД - суттєво є «інформаційною шиною», яка забезпечує зв'язок користувачів СЗЗ на різних рівнях органів влади через портали зв'язку: «зовнішній» - для регіонального рівня та «внутрішній» - для рівня місцевих органів самоврядування.

Програмна частина ТСЗЗ передбачає наявність інтерфейсу із списком питань, що істотно полегшує як введення інформації користувачем, так і подальшу обробку цієї інформації. Перелік (список) питань - деревовидний ієрархічний список (запити, замовлення, скарги і т. ін.) використовується користувачем для формування повідомлень, що відправляються за системою зворотного зв'язку. Змінювання (формування, додавання) списку питань може мати необмежений розвиток за умови формалізації питань, забезпечення безпеки інформації та виконання вимог чинного законодавства.

	Схема організації «тестового режиму» «зворотного зв'язку» за типом «питання - відповідь» та інструменту її реалізації у вигляді Форуму на базі сайтів органів влади розглядається як типова щодо надання рівнів доступу до інформації та переліку електронних послуг, що надаються. Рівні доступу: 1. Доступ без авторизації. Забезпечується за умовчанням на всіх сайтах, що дозволяє будь-якому користувачеві отримати загальнодоступну (відкриту) інформацію, представлену на сайтах (інформаційно-довідкові дані, новини, оголошення і т. ін.), а також ті послуги, що не потребують авторизації. 2. Доступ авторизованим користувачам. Забезпечується можливість здобуття повнішої інформації і розширеного переліку послуг персонально для вказаного користувача залежно від прав, призначених користувачеві, та відповідності їх рівня даним, що запрошені на вибраному сайті. Перелік послуг, що надаються: 1. Послуги за місцем перебування. Перелік послуг ЗАГАЛЬНОГО доступу, що надаються користувачам, зареєстрованим на сайті «Верхнього рівня». 2. Послуги за місцем реєстрації. Перелік послуг ПЕРСОНАЛЬНОГО доступу, що надаються користувачам, зареєстрованим на сайті «Нижнього рівня». У схемі використовуються сайти двох рівнів: 1. Сайт «Верхнього рівня» - сайт органів регіонального рівня (регіон зі складу населених пунктів, що мають свої місцеві органи влади). Функціонально в рамках роботи «зворотного зв'язку» сайти вказаного рівня направляють користувача в процесі авторизації (локалізації) на відповідний сайт «Нижнього рівня» вибраного населеного пункту, вказаного користувачем як місце реєстрації («прописки»). Сайт даного рівня надає користувачеві лише послуги ЗАГАЛЬНОГО доступу та організує «зовнішній портал» СЗЗ. 2. Сайт «Нижнього рівня» - сайт місцевих органів влади, повноваження яких поширюються на територію, на якій зареєстрований («прописаний») користувач сайту. Сайт даного рівня надає користувачеві, зареєстрованому на цьому сайті як гість, лише послуги ЗАГАЛЬНОГО доступу. Для користувачів, зареєстрованих інакше (мешканець, власник нерухомого майна на даній території і тому подібне), надаються послуги ПЕРСОНАЛЬНОГО доступу залежно від призначених прав при реєстрації. На цьому рівні організується «внутрішній портал» СЗЗ. Для зв'язку між сайтами використовується Службовий інтерфейс. Для входу на сайт використовується стандартний інтерфейс сайту прийнятий в WEB середовищі. Апаратно сайти зв'язані інформаційно-комунікаційною мережею - локальною або глобальною (Інтернет). Суб'єкти інтерактивного зворотного зв'язку в інформаційному просторі місцевого е-урядування населеного пункту наводяться у додатку 1.
--	--

5.3. Особливості захисту інформації при використанні е-технологій

Особливість розвитку е-урядування в АР Крим полягає в необхідності організації захисту інформації в межах приватного та/або публічного права на її власність учасників «зворотного зв'язку» в інформаційно-комунікаційній інфраструктурі та, що є особливо важливим, в базах даних та знань апаратно-програмних засобів, які використовуються суб'єктами е-урядування для взаємодії. Такий підхід дозволяє:

- в рамках сучасних вимог в комплексі використовувати технічні можливості е-урядування у повсякденному житті;
- інтегрувати інформаційну інфраструктуру населеного пункту з використанням єдиної системи образів і понять;
- вбудовування перспективних інформаційних е-технологій в єдине міське (сільське, селищне) інформаційне середовище як шукану базу е-демократії та е-урядування.

Проте, розробникам та користувачам е-технологій слід звернути увагу на особливості захисту «е-інформації» у відмінність від механічної обробки інформації на паперових носіях:

1. Вимоги до захисту інформації у будь-якому вигляді, насамперед, пов'язані з її властивостями. До основних властивостей інформації належать: достовірність, цілісність, доступність, захищеність, цінність. У відмінність документообігу на паперових носіях, що захищено окремим діловодством, порушення зазначених властивостей у віртуальному обігу електронних даних може поширюватися від можливості зміни змісту «е-інформації» аж до її втрати. Тому забезпечення особливих умов захисту властивостей «е-інформації» є необхідною складовою е-технології, що не виключає також обліку її обігу (за умови державної власності на неї) згідно вимог конфіденційного діловодства.

2. Основні умови та вимоги щодо забезпечення захисту властивостей інформації при використанні е-технологій встановлені у нормативних документах з технічного захисту інформації (НД ТЗІ). Контроль за виконанням вимог цих документів в Україні виконує Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України (ДССЗІ). Оскільки Концепція розглядає інформацію, яка має відношення до діяльності органів влади, тому виконання вимог НД ТЗІ стосовно інформації та технологій роботи з нею - обов'язково.

3. Важливою особливістю інформації у електронному вигляді є її значно більша залежність від «електричних» змін носія інформації на відмінність від паперових носіїв, що суттєво впливає на основні властивості інформації. Основою е-технологій є використання електричних сигналів, тому питання забезпечення «електричної» безпеки безпосередньо впливають на захист інформації. Порушення «електричної» безпеки у е-технологіях призводить до часткової або повної втрати інформації у разі відсутності її захищеної копії.

4. Сучасне використання е-технологій стосовно інформації, в першу чергу, переслідує автоматизацію діяльності шляхом заміни механічної роботи з інформацією на паперових носіях на використання інформації в електронному вигляді. Тобто змінюється інструмент, при цьому сама технологія його використання зазвичай залишається на рівні правил та умов роботи з паперовими носіями. Зазначена особливість значно збільшує загрози впливу поточних умов на властивості інформації. Що надалі може привести до суттєво значних втрат і не тільки фінансових.

5. Важливим чинником при виборі засобів забезпечення безпеки інформації для реалізації сучасних різноманітних завдань на основі е-технології є оптимізація витрат на рівень безпеки інформації при мінімальному обмеженні у процесі роботи з інформацією. Тому, насамперед, важливим стає вибір інформаційної технології, яка забезпечує «усунення» причин загроз інформації, на відміну від засобів захисту (його забезпечення), які «борються «з наслідками» і, як правило, «особисто» з кожним, що у кінцевому рахунку суттєво впливає на вартість систем роботи з інформацією.

	6. Використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на основі використання WEB сайтів та глобальної мережі Інтернет передбачає вживання апаратних, програмних (або спільно) засобів. При цьому «територіальне» розміщення цих засобів у рамках одного процесу роботи з інформацією може бути не локальним, а й рознесеним на місцевості (у просторі). Це потребує додаткової уваги (умов) щодо безпеки інформації під час її передачі між складовими частинами у процесі роботи. Також важливою особливістю є те, що використання відкритої мережі Інтернет збільшує не тільки можливості «потенційних» користувачів інформації, для яких вона призначена, але й кількість користувачів та процесів (наприклад, комп'ютерних вірусів), яким необхідно обмежувати доступ до інформації. 7. Використання інформації у процесі прилюдної діяльності органів влади має обмеження стосовно доступності до інформації про окрему людину відповідно 32 статті Конституції України, що накладає додаткові умови забезпечення безпеки інформації. Тому вирішення завдань авторизації (ідентифікації, аутентифікації) не тільки користувачів інформації, але і процесів роботи з нею, розподілення прав допуску та доступу до інформації є важливою умовою для забезпечення конституційних прав людини. Ця особливість у сукупності з е-технологією потребує використання особливих інформаційних технологій. 8. Нові інформаційні технології роботи з електронною інформацією повинні на всіх рівнях роботи забезпечувати захист властивостей інформації, що дає можливість на самому низькому (самому надійному) рівні вирішувати питання гарантування безпеки інформації. Використання у е-технологіях апаратних, програмних засобів та технологій роботи з інформацією, які (окремо кожний) гарантують необхідний рівень безпеки інформації, дозволить у сукупності забезпечити необхідний, гарантований рівень безпеки інформації.
--	--

6. Електронна демократія

Суть електронної демократії полягає у використанні ІКТ з метою посилення демократичних процесів в умовах існування представницької демократії. Мета електронної демократії полягає у створенні фундаменту для участі людини та громадянина у прийнятті державних рішень, посилення впливу на формування і реалізацію державної політики, вирішення питань місцевого значення, посилення прозорості та підзвітності органів влади громадянам.

Електронна демократія є інструментом захисту людиною та громадянином своїх інтересів і визначення форм співробітництва з державою за допомогою технологій електронного урядування. В Україні електронна демократія повинна забезпечуватися можливістю кожної людини та громадянина через ІКТ брати участь у формуванні та реалізації державної і місцевої політики.

Вивчення громадської думки посилюється шляхом проведення, за допомогою електронних засобів, всього комплексу статистичних досліджень.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування повинні створити належні умови для проведення своїх засідань у режимі on-line, в яких представники громадськості змогли б брати участь. Порядок доступу та участі представників громадськості у засіданнях органів державної влади та органів місцевого самоврядування регулюється регламентами відповідних органів.

Для громадськості необхідно забезпечити можливість подавання органам державної влади та органам місцевого самоврядування в електронному вигляді пропозицій щодо поліпшення їхньої діяльності, а також врегулювання суспільних відносин, умов життя усіх верств населення, розвитку держави і суспільства в цілому.

Організація Об'єднаних Націй та Міжпарламентський Союз визначили пріоритетні завдання для міжнародного і міжпарламентського співтовариства на період 2010-2020 років, спрямованими на їх мобілізацію у створенні національних і міжнародних стратегій з розвитку інформаційного суспільства, а також широке використання законодавчими органами в усьому світі ІКТ для реалізації законодавчих, наглядових та представницьких функцій.

Створення електронного парламенту забезпечить повну автоматизацію законотворчого процесу, інформаційну взаємодію Верховної Ради України з іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадянами та юридичними особами за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій із застосуванням новітніх стандартів доступу до інформаційних ресурсів парламенту. Це буде сприяти:

зростанню довіри громадськості до парламенту та залученню громадян (виборців) до його роботи;

більш гнучко реагувати парламенту на проблеми своїх виборців;

забезпеченню ефективної роботи парламенту, його прозорості, відкритості та підзвітності громадянам;

гарантуванню безпеки інформаційних ресурсів парламенту і конфіденційності інформації про особу;

налагодженню діалогу між парламентом, народними депутатами України та громадянами;

поліпшенню механізмів звітності парламенту, народних депутатів України перед виборцями;

забезпеченню повного доступу громадян до інформації про роботу парламенту;

участі у глобальному інформаційному суспільстві.

Впровадження електронного парламенту в Україні потребує розробки таких ІКТ-стратегій як: взаємодії Парламенту з громадянами; інформування громадян; надання різнопланових каналів для отримання і поширення інформації.

6. Е-демократія на рівні місцевого е-урядування

Концепція ідеології е-демократії в Україні встановлює: «Суть електронної демократії полягає у використанні інформаційно-комунікаційних технологій з метою посилення демократичних процесів в умовах існування представницької демократії. Мета електронної демократії полягає у створенні фундаменту для участі людини та громадянина у прийнятті державних рішень, посилення впливу на формування і реалізацію державної політики, вирішення питань місцевого значення, посилення прозорості та підзвітності органів влади громадянам». Це є абсолютно обґрунтованою установкою на створення е - демократії, але потребує розвитку її суттєвих аспектів та цільових напрямів при роботі в конкретних умовах управління матеріальною та фінансовою основою територіальних громад.

В цьому сенсі формування думки про розвиток е-демократії на рівні місцевого самоврядування в умовах існування представницької демократії є більш складним процесом, чим тільки впровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, якщо не виставляти е-демократію тільки як технологічну можливість вільного багатостороннього спілкування «всіх зі всіма» за допомогою сучасних технологій.

По-перше, для розвитку е-демократії на рівні місцевого самоврядування потрібна наявність самої демократії як реального права територіальної громади на прозорий доступ до інформаційних ресурсів та участь у рішеннях влади стосовно власних і суспільних інтересів та ін.

По-друге, діставання такої можливості виникає в інформаційному суспільстві від моменту появи у кожного чиновника технічної можливості спілкуватися із множинністю суб'єктів е-урядування та дозволу вищого керівництва на використання тій або іншій інформації.

По-третє, необхідність впровадження системи захисту інформаційне навантаженого, потужного і багатолюдного напрямку спілкування органів влади із членами громади щодо питань їх життєдіяльності, власності, приватного життя та даних як фізичних осіб (ст. 32 Конституції України), ніяк не може виключати цей зворотний зв'язок із поняття «е-демократія», хоча доступ до цієї інформації буде обмежено для третіх осіб без обмеження доступу до іншої інформації.

Таким чином, е-демократія на рівні місцевого самоврядування, коли йдеться про підвищення її якості в найбільш чутливої для населення теми власності, не може створюватися без попередньої розробки проекту інформатизації органів місцевого самоврядування, бо «ніщо із нічого не виходить».

Таким чином, для цивілізованого поширення е-демократії на рівні місцевого самоврядування як фундаменту державної політики е-урядування потрібна наявність місцевої програми інформатизації (на прикладі міста-регіону Севастополь та міста Джанкой АР Крим) із зрозумілою та реалістичною за фінансовим забезпеченням системою етапів її реалізації як взагалі розвитку місцевого е-урядування.

7. Етапи розвитку електронного урядування

Безперервний процес створення, впровадження та розвитку складних соціальних систем, до яких відноситься електронне урядування, передбачає представлення його послідовністю етапів (етапізацію), кожен з яких характеризується специфічною метою, сукупністю критеріїв її досягнення, завдань, часовими рамками, задіяними ресурсами, об'єднаними кінцевою метою системи й умовами збереження її цілісності. Розвиток електронного урядування повинен складатись із чотирьох основних етапів.

Виконання першого етапу пов'язано в основному з:

- формуванням необхідної нормативно-правової та нормативно-технічної бази, у тому числі єдиних стандартів, протоколів та регламентів взаємодії суб'єктів електронного урядування, законодавчим визначенням електронних державних послуг тощо;
- створенням Національного реєстру електронних інформаційних ресурсів та веб-сайтів (веб-сторінок) органів державної влади та органів місцевого самоврядування, зокрема спеціальних сайтів для підтримки on-line операцій як для центральних, так і для місцевих органів державної влади;
- започаткуванням надання органами державної влади та органами місцевого самоврядування інформаційних та консультативних послуг фізичним та юридичним особам з використанням мережі Інтернет, поглибленої інформатизації суспільства, держави та бізнесу.

Другий етап - розвиток послуг електронного урядування. Він повинен спрямовуватись на розвиток різноманітних електронних державних послуг, що охоплюють всі сфери життєдіяльності людей та громадян, організацій та функціонування державних органів, а також на проведення повномасштабного реінжинірингу адміністративних процесів. Повинно відбутися освоєння технологій інтерактивної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування з громадянами та представниками бізнесу. За цієї умови з'явиться можливість двосторонніх комунікацій та здійснення деяких операцій в режимі реального часу. На даному етапі буде створено Український центр підтримки електронного урядування та реалізовані державні електронні послуги в інтерактивному режимі.

На третьому етапі передбачається тиражування та впровадження в широку практику діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування типових технологічних рішень, створення об'єднаних порталів міністерств, відомств, служб тощо, через які можна здійснювати відповідні транзакції. Можливість здійснення основних видів транзакцій в електронній формі завершує перехід на документальне електронно-інформаційне середовище взаємодії.

Четвертий етап - розбудова електронного урядування. Буде створена єдина електронна система органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також Єдиний веб-портал електронного урядування як єдина точка доступу до всіх видів послуг для громадян та організацій, що буде репрезентувати весь комплекс електронних державних послуг і забезпечує доступ до них за технологією "єдиного вікна", виходячи з потреб і функціональних аспектів, а не з існуючої структури органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

7. Етапи розвитку місцевого е-урядування в АР Крим

Концепція розвитку е-урядування в Україні як керівний документ щодо впровадження та розвитку е-урядування на рівні місцевого самоврядування, передбачає реалізацію цього процесу за чотирма етапами, перелік яких наведено за важливістю урахування взаємодії із Програмою розвитку е-урядування в АР Крим, що має бути розроблена на підставі даної Концепції та повинна посилити тривалі державні зусилля місцевими можливостями:

1. На першому етапі розвитку е-урядування в Україні буде сформована нормативно-правова база, у тому числі єдині стандарти, протоколи і регламенти взаємодії суб'єктів електронного уряду, а також створений національний реєстр електронних інформаційних ресурсів, WEB-сайтів органів державної влади і місцевих органів самоврядування.

До цього моменту в АР Крим має бути створено власний республіканський реєстр.

2. На другому етапі планується створення Українського центру підтримки електронного уряду, через який повинні реалізовуватись державні електронні послуги (видача довідок, ліцензій, дозволів).

До цього моменту в АР Крим має бути створено реєстр е-послуг місцевої влади.

3. На третьому етапі передбачається створення об'єднаних порталів міністерств, відомств, служб, які сприятимуть двосторонній взаємодії органів державної влади і громадян країни.

До цього моменту в АР Крим має бути забезпечено захист «зворотного зв'язку».

4. На четвертому етапі планується створити єдиний WEB-портал електронного уряду як єдину точку доступу до всіх видів електронних державних послуг для громадян та організацій.

До цього моменту в АР Крим має бути сформовано е-портал з елементами WEB-3.

Електронна взаємодія громадян і організацій з місцевими органами влади, можливо, буде здійснюватиметься через єдиний портал і шлюз е-урядування в межах місцевої програми інформатизації. Завдання органів місцевого самоврядування полягатимуть в наданні «е-послуг» на базі формування і розвитку власних інформаційних ресурсів і систем.

Але при цьому слід ще раз зазначити, що Концепція місцевого е-урядування в АР Крим розглядає питання автоматизації документообігу та створення інформаційних ресурсів як етап передумови розвитку е-урядування. Проектування ж самого процесу е-урядування за його етапами повинно підходити до його суті як використання можливості сучасних техніко-технологічних засобів в процесі життєдіяльності суспільства та, зокрема, управління на основі інформації, що задовольняє поточним інформаційним потребам її користувачів в особі органів влади та суспільства.

8. Управління розвитком електронного урядування

На розвиток електронного урядування впливають процеси управління та самоуправління. Держава має бути основним суб'єктом у формуванні та реалізації державної політики електронного урядування. В Україні створення інфраструктурної складової електронного урядування, насамперед, розвиток Інтернет, комп'ютеризація життєдіяльності громадян та бізнесу тощо здійснюється в основному завдяки процесам самоуправління. Задля забезпечення ефективного управління розвитком електронного урядування необхідно:

- визначити кінцеві та проміжні цілі, яких необхідно досягти в ході впровадження електронного урядування, та критерії їх досягнення;
- сформулювати концепцію, стратегію та програму електронного урядування, що базуються на реальних ресурсах країни;
- здійснити необхідне нормативно-правовий, організаційно-технічний, науково-методичний, інформаційно - аналітичний супровід впровадження електронного урядування;
- створити організаційну систему управління;
- створити систему підготовки кадрів для органів державної влади та органів місцевого самоврядування у сфері електронного урядування.

8. Управління розвитком місцевого е-урядування в АР Крим

З метою урахування місцевих особливостей та можливостей при реалізації державної політики е-урядування та узгодженню дій щодо проектування етапів місцевого е-урядування, правові та проектні шляхи бачаться наступні:

1. Поліпшення разом із законодавчою, нормативною і правовою на місцевому рівні систем забезпечення е-урядування.
2. Використовування на місцевому рівні максимально роль статуту територіальної громади (муніципального кодексу).
3. Передбачення, використовуючи зарубіжний досвід, виділення в кожному виконавчому органі місцевого самоврядування спеціального відділу або уповноваженого з розвитку в населеному пункті програми «е-урядування» із спеціальним статусом.
4. Вивчення і розгляд необхідності створення в населеному пункті фондів розвитку «е-урядування» з метою залучення, разом з бюджетними, додаткових фінансових ресурсів для цієї роботи.
5. Підготовка органами місцевого самоврядування переліку нормативних і правових актів, необхідних для первинного забезпечення виконання відповідних програм і проектів.
6. Організація в загальнокримському масштабі стрункої системи навчання кадрів, особливо посадових осіб, підвищення їх кваліфікації і контролю за їх підготовкою у сфері інформаційних технологій, порівнявши цей чинник при атестаціях і т. ін. до знання, наприклад, державної мови.

9. Електронне урядування в умовах криз

Державне управління, у тому числі, таке, що базується на застосуванні електронного урядування, внаслідок загальносвітової тенденції до зростання рівня непередбачуваності та небезпеки, кількості та масштабів відомих загроз, виникнення нових загроз та ускладнення їх взаємодії, повинно базуватись не тільки на традиційних підходах, зорієнтованих на нормальні умови функціонування та розвитку суспільства та держави, але й обов'язково включати в свою структуру механізми, методи, моделі, алгоритми тощо державного управління в умовах криз (кризового стану, надзвичайних ситуацій та стану особливого періоду). Ця складова державного управління характеризується жорсткою централізацією, посиленням силових методів управління, низкою обмежень конституційних прав та свобод людини і громадянина на визначений час в інтересах національної безпеки. За таких умов електронне урядування трансформується в електронне управління.

Електронне урядування в умовах криз повинно враховувати:

- законодавчо визначені обмеження прав і свобод людини і громадянина та бізнесу на доступ до інформації, насамперед, з використанням мережі Інтернет, і в цілому зменшення рівня демократичності, прозорості та відкритості органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також можливостей людини і громадянина та бізнесу брати участь у формуванні політико-адміністративних рішень на час дії антикризового управління;
- недостатність інформації, часу та ресурсів для прийняття раціональних рішень;
- необхідність застосування так званих «воєнних методів» управління та системи інформаційно-аналітичних центрів з питань антикризового управління;
- підвищення вимог до захисту інформації при її зборі, збереженні, передаванні, обробці тощо в інформаційно-комунікаційних системах;
- особливості функціонування системи державного управління в умовах ведення кібервійн та загрози кібертероризму, можливість зовнішнього відключення Інтернет.

На законодавчому рівні повинні бути чітко визначені:

- режими функціонування електронного урядування;
- обмеження на електронне урядування для кожного з його режимів;
- критерії переходу електронного урядування з одного режиму на інший режим тощо.

9. Місцеве е-урядування в умовах криз

Місцеве самоврядування в умовах криз (кризового стану, надзвичайних ситуацій та стану особливого періоду) повинно враховувати можливість обмеження державою традиційного для звичайного режиму життєдіяльності е-урядування.

Фактично це буде виражено зниженням рівня зворотного зв'язку між суб'єктами е-урядування шляхом державної заборони використання «відкритих» каналів обміну даними та/або припиненням їх дії взагалі з різних причин, наприклад, за рішенням їх власників або із-за технічного руйнування та ін.

За таких умов державне е-урядування в межах населеного пункту зобов'язано трансформуватися в місцеве е-урядування (для збереження керування зворотним зв'язком із населенням як різновид державного е-управління в умовах кризи), що максимально забезпечить згладжування вимушених державних заходів щодо тимчасового обмеження демократії в державі наявністю е-демократії на місцевому рівні:

- як взаємодію через «внутрішній портал» до електронної приймальної ІАЦР усіх АРМ чиновників місцевих органів влади для виконання ними функціональних обов'язків та надання суспільних муніципальних послуг, що ґрунтуються на єдиному протоколі обміну даними (зворотного зв'язку) з використанням інформаційно-аналітичних технологій та інформаційно-довідкових систем;
- як доступ через «зовнішній портал» електронної приймальної ІАЦР в роботі органів самоврядування з територіальною громадою на базі захищеної системи виділених каналів зворотного зв'язку;
- як забезпечення заходів застосування так званих «воєнних методів» управління та системи інформаційно-аналітичних центрів з питань антикризового управління на підставі завчасно створених ІАЦР за програмою інформатизації органів місцевого самоврядування як передумовою впровадження та розвитку місцевого е-урядування.

Таким чином система місцевого самоврядування сповна має мати здібності бути готовою до криз завчасно та з далекоглядним урахуванням автономності його територій від центрів державного управління завдяки наявності місцевих програм інформатизації із створенням ІАЦР та систем зворотного зв'язку. Бо тільки наявність подібного технологічного комплексу дозволяє у межах вимог державної політики е-урядування на рівні населених пунктів своєчасно проектувати та створювати:

- режими функціонування електронного урядування;
- обмеження на електронне урядування для кожного з його режимів;
- критерії переходу електронного урядування з одного режиму на інший режим.

10. Очікувані результати електронного урядування

Впровадження е-урядування в Україні повинно забезпечити якісно новий рівень управління державою та суспільством в цілому, зміцнить довіру до держави та її політики, вдосконалив взаємодію між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, бізнесом, громадянами та державними службовцями.

Якісно побудована система електронного урядування має позитивно впливати на загальний хід та наслідки проведення подальших радикальних перетворень в українському суспільстві, насамперед, соціальної і економічної реформи, розбудови соціальної держави з впливовими інституціями громадянського суспільства, особливо з тих питань, де велике значення мають методи та форми взаємодії органів державного управління та органів місцевого самоврядування з людиною та громадянином, громадськими організаціями. Подальше здійснення політики розбудови системи електронного урядування прямо залежить від політико-правового становища суспільства, фінансово-економічних можливостей держави. Зазначені фактори здатні внести суттєві корективи в процес електронного урядування, у темпи проведення реформаторських заходів.

10. Очікувані результати місцевого е-урядування в АР Крим

Забезпечення умов для розвитку електронного урядування та інформатизація органів місцевого самоврядування в АР Крим за напрямками:

- захисту інформації;
- підтримки та прийняття управлінських рішень;
- зворотного зв'язку е-урядування;
- запитів та імпорту відповідних даних у вигляді потрібних довідок та інших форм;
- протоколи обміну даними ІАЦР у межах внутрішнього порталу (е-управління) та порталу зовнішнього середовища (е-демократія);
- організація сайтів органів місцевого самоврядування на базі ІАЦР;
- створення дистанційних тренувально-учбових тренажерів;
- складової системи обліку та контролю натуральних та макроекономічних показників розвитку міст, регіонів та держави.

Це надасть можливість використання світових стандартів соціального управління, зокрема:

- налагоджування ефективній взаємодії органів виконавчої влади, місцевого самоврядування із громадянами, у тому числі недержавними громадськими організаціями та бізнес-структурами;
- удосконаленні рівня знань та навичок державних службовців органів виконавчої влади та місцевого самоврядування в регіонах України, і, зокрема, в Автономній Республіці Крим, щодо ефективного використання технологій е-урядування та інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності;
- поширення досвіду АР Крим щодо місцевого е-урядування та інформатизації органів місцевого самоврядування для впровадження в інших регіонах України як типового для інших адміністративно-територіальних складових е-урядування в Україні.

11. Післямова

Концепція розвитку е-урядування в Автономній Республіці Крим створена за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження»:

- на підставі проекту № 40464 «Заходи з впровадження електронного урядування, електронної демократії та інформатизації місцевого самоврядування в АР Крим»;
- в рамках Меморандуму про співпрацю щодо розробки та втілення спільної програми «Сприяння впровадженню електронного урядування, електронної демократії та інформатизації органів місцевого самоврядування в Автономній Республіці Крим, зокрема, у містах Алушта, Судак та Ялта» між:
 - Державним комітетом інформатизації України;
 - Радою Міністрів Автономної Республіки Крим;
 - Державним підприємством «Держінформресурс»;
 - Севастопольським відділенням Всеукраїнського Комітету підтримки Програми ООН щодо навколишнього середовища (СВ УкрЮНЕПКОМ);
 - Міжнародним Фондом «Відродження».

Під час подальшої розробки Програми електронного урядування в АР Крим на підставі цієї Концепції слід враховувати, що потрібно буде розширити наданий нею зміст розвитку місцевого е-урядування як конструктивного принципу діяльності також й по розділам: обґрунтованості обраних методів, стандартів та протоколів обміну інформацією та структури місцевого е-урядування; очікуваних функціональних, інтеграційних та технічних характеристик проекту; наявності аналогічних проектів, у тому числі, що виконувалися за кошти державного або місцевих бюджетів; інвестиційної та інноваційної привабливості проекту інформатизації, включно його конкурентоспроможності; фінансово-економічних аспектів, зокрема витрат на виконання програми інформатизації, що здійснюється за рахунок бюджетних та залучених коштів; організації навчання фахівців для забезпечення заходів інформатизації.

Керівництво проекту виражає щиру подяку консультантам проекту, що діяли безкоштовно, за лобювання проекту та надані пропозиції при розробці Концепції розвитку е-урядування в АР Крим як дуже складного документу із-за невирішеності деякої нормативно-правової бази щодо розвитку інституту місцевого самоврядування в Україні, інформатизації його органів влади, адекватній теорії власності на майнову та фінансову основу територіальних громад, системний та комплексний облік містобудівних об'єктів, відповідальність їх власників за наслідки діяльності та ін., у складі:

Бельдсй Марина Віталіївна - головний консультант Комітету Верховної Ради України з питань будівництва, містобудування, житлово-комунального господарства й регіональної політики;

Клименко Геннадій Олексійович - член постійної робочої групи з питань землі й нерухомості Ради інвесторів при Кабінеті Міністрів України, кандидат технічних наук;

Коваленко Микола Андрійович - начальник управління законодавства з питань земельних відносин, агропромислового комплексу й охорони навколишнього середовища Міністерства юстиції України;

Козелков Сергій Вікторович – директор ДП «Центральний науково-дослідний інститут навігації і управління», доктор технічних наук;

	Ларіонов Олександр Миколайович – головний інженер ТОВ "Кримське аерокосмічне агентство", кандидат технічних наук; Омельянець Сергій Миколайович – головний консультант Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, кандидат медичних наук; Синицький Валентин Борисович – Джанкойський міський голова.
--	--